

بانک مرکزی با هدف تسهیل‌گری دریافت‌ها و پرداخت‌ها، شفاف‌سازی و نظارت بر فرآیند پرداخت‌های بانکی و همچنین با توجه به وظایف مقرر شده در قانون بانک مرکزی در راستای تنظیم‌گری نظام پرداخت کشور، ایجاد زیرساخت بانکی برای تسهیل مبادلات خارجی و دسترسی عادلانه عموم مردم به خدمات بانکی در چارچوب ارتقای شمول مالی در کشور، اقدامات مناسبی را در سال ۱۴۰۲ برنامه‌ریزی و تمهید نمود.

در سال ۱۴۰۲ سامانه تسویه ناخالص آنی (ساتنا)، پایاپای الکترونیکی (پایا)، شبکه تبادل اطلاعات بین‌بانکی (شتاب)، پرداخت لحظه‌ای (پل) و شبکه الکترونیکی پرداخت کارت (شاپرک) برای پوشش انواع خدمات بانکداری الکترونیکی در کشور فعال بوده‌اند. سامانه‌های ساتنا، پایا و پل به منظور انتقال حساب به حساب به ترتیب برای پرداخت‌های کلان و خرد و سامانه‌های شتاب و شاپرک به منظور ارائه انواع سرویس‌های مبتنی بر کارت مورد بهره‌برداری قرار گرفته‌اند.

۱۶-۱- پرداخت نقدی

۱۶-۱-۱- اسکناس و مسکوک

پول نقد به صورت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص، شناخته شده‌ترین ابزار پرداخت است که توسط آن تسویه مبادلات بدون نیاز به هیچ‌گونه نهاد واسطه‌ای انجام

می‌پذیرد. با لحاظ کردن ایران‌چک‌های بانک مرکزی در آمار اسکناس و مسکوک منتشر شده، کل مبلغ اسکناس و مسکوک منتشره در سال ۱۴۰۲ به ۱۶۸۱/۰ هزار میلیارد ریال رسید. رقم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص (با احتساب ایران‌چک بانک مرکزی) با ۱۹/۸ درصد افزایش از ۱۲۲۶/۱ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۴۰۱ به ۱۴۶۸/۸ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۴۰۲ رسید. بر این اساس، نسبت اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به تولید ناخالص داخلی (به قیمت‌های جاری) در پایان سال ۱۴۰۲ معادل ۰/۹ درصد بود که نسبت به سال ۱۴۰۱ به میزان ۰/۲ واحد درصد کاهش نشان می‌دهد. سهم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص از نقدینگی در پایان سال ۱۴۰۲ برابر با ۱/۸۶ درصد بود که نسبت به سال ۱۴۰۱ به میزان ۰/۰۷ واحد درصد کاهش یافت. همچنین، سهم آن از پول با ۰/۲ واحد درصد افزایش نسبت به سال ۱۴۰۱ به ۷/۷ درصد رسید. مبلغ اسکناس و مسکوک در دست اشخاص به ازای هر فرد در سال ۱۴۰۲ معادل ۱۷۲۱۳ هزار ریال بود که نسبت به سال پیش از آن معادل ۱۸/۹ درصد افزایش داشت.

جدول ۱۶-۱- اسکناس و مسکوک در دست اشخاص و نسبت آن به متغیرهای کلان

سال	مبلغ (هزار میلیارد ریال)	درصد تغییر سالانه	سهم از پول (درصد)	سهم از نقدینگی (درصد)	نسبت به تولید ناخالص داخلی (درصد)	مبلغ به ازای هر فرد (هزار ریال)
۱۴۰۱	۱۲۲۶/۱	۴۱/۹	۷/۵	۱/۹۳	۱/۱	۱۴۴۷۶
۱۴۰۲	۱۴۶۸/۸	۱۹/۸	۷/۷	۱/۸۶	۰/۹	۱۷۲۱۳

۱۶-۲- سپرده‌های دیداری

میزان سپرده دیداری به ازای هر فرد در سال ۱۴۰۲ معادل ۲۰۷۱۷۰ هزار ریال بود که نسبت به سال ۱۴۰۱ به میزان ۱۶/۴ درصد افزایش داشت. با افزایش اسکناس و مسکوک در دست اشخاص و سپرده‌های دیداری، حجم پول با ۱۷/۵ درصد رشد از ۱۶۲۹۶/۹ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۴۰۱ به ۱۹۱۴۶/۴ هزار میلیارد ریال در پایان سال ۱۴۰۲ رسید.

میزان سپرده‌های دیداری در پایان سال ۱۴۰۲ به ۱۷۶۷۷/۶ هزار میلیارد ریال رسید که نسبت به سال ۱۴۰۱ به میزان ۱۷/۳ درصد افزایش داشت. نسبت سپرده‌های مزبور به پول، نقدینگی و تولید ناخالص داخلی (به قیمت‌های جاری) در سال مورد بررسی به ترتیب ۹۲/۳، ۲۲/۴ و ۱۱/۲ درصد بود.

جدول ۱۶-۲- سپرده‌های دیداری و نسبت آن به متغیرهای کلان

سال	مبلغ (هزار میلیارد ریال)	درصد تغییر سالانه	سهم از پول (درصد)	سهم از نقدینگی (درصد)	نسبت به تولید ناخالص داخلی (درصد)	مبلغ به ازای هر فرد (هزار ریال)
۱۴۰۱	۱۵۰۷۰/۸	۶۷/۴	۹۲/۵	۲۳/۸	۱۳/۹	۱۷۷۹۳۲
۱۴۰۲	۱۷۶۷۷/۶	۱۷/۳	۹۲/۳	۲۲/۴	۱۱/۲	۲۰۷۱۷۰

۱۶-۲- نظام تصفیه چک

میانگین مبلغ هر مبادله انجام شده از این طریق در سال ۱۴۰۲ معادل ۸۱۲/۵ میلیون ریال بود که در مقایسه با رقم سال قبل از آن (۷۷۷/۳ میلیون ریال) به میزان ۴/۵ درصد افزایش نشان می‌دهد.

همچنین، تعداد و مبلغ مبادلات انجام شده از طریق انواع چک به ازای هر فرد در سال ۱۴۰۲ به ترتیب ۱/۱۷ فقره و ۹۴۰/۷ میلیون ریال بود. نسبت مبلغ کل مبادلات انجام شده از طریق انواع چک به تولید ناخالص داخلی (به قیمت جاری) از رقم ۰/۶۳ در سال ۱۴۰۱ به رقم ۰/۵۱ در سال ۱۴۰۲ کاهش یافت.

با عملیاتی شدن سامانه چکاوک به عنوان زیرساخت پردازش نظام‌مند الکترونیکی چک و اسناد بانکی از نیمه دوم سال ۱۳۹۳ و جایگزینی تدریجی آن با اتاق پایاپای اسناد بانکی کشور تا پایان خرداد ماه ۱۳۹۴، عملیات پایاپای اسناد بانکی از سال ۱۳۹۵ صرفاً از طریق سامانه مزبور انجام می‌پذیرد. در سال ۱۴۰۲، تعداد ۹۸/۸ میلیون فقره انواع چک به مبلغ ۸۰۲۶۵/۸ هزار میلیارد ریال در سامانه چکاوک مبادله شد که نشان‌دهنده افزایش ۱۲/۸ درصدی تعداد و افزایش ۱۷/۹ درصدی مبلغ کل چک‌ها و اسناد بانکی مبادله شده نسبت به سال ۱۴۰۱ بود. بر این اساس،

جدول ۱۶-۳- تعداد و مبلغ مبادلات با انواع چک

تعداد (میلیون برگ)	مبلغ (هزار میلیارد ریال)		درصد تغییر	تعداد (میلیون برگ)	
	۱۴۰۲	۱۴۰۱		۱۴۰۲	۱۴۰۱
سامانه چکاوک	۹۸/۸	۸۷/۶	۱۲/۸	۸۰۲۶۵/۸	۶۸۰۷۴/۷
				۱۷/۹	

۱۶-۳- نظام پرداخت الکترونیکی

۱۶-۳-۱- توسعه ابزارها و تجهیزات پرداخت الکترونیکی

کارت‌های صادر شده به ازای هر فرد در پایان سال ۱۴۰۲ به ۵/۳۱ کارت رسید که نسبت به رقم سال قبل از آن (۵/۲۶ کارت) معادل ۰/۰۵ واحد افزایش نشان می‌دهد.

جدول ۱۶-۴- تعداد ابزارها و تجهیزات پرداخت الکترونیکی

درصد تغییر	پایان سال	
	۱۴۰۲	۱۴۰۱
کارت‌بانک‌ها (میلیون)	۴۵۳/۲	۴۴۵/۷
خودپردازها (هزار)	۵۸/۴	۵۸/۵
پایانه‌های فروش (هزار)	۸۶۰۰	۸۱۰۰
پایانه‌های شعب (هزار)	۶۵/۹	۶۴/۹

در سال ۱۴۰۲، تعداد کارت‌های صادر شده توسط شبکه بانکی کشور با ۱/۷ درصد افزایش نسبت به سال ۱۴۰۱ به ۴۵۳/۲ میلیون عدد رسید. از این تعداد، معادل ۶۴/۲ درصد (۲۹۱ میلیون عدد) کارت برداشت (کارت بدهی)، ۳۴/۵ درصد (۱۵۶ میلیون عدد) کارت‌های پیش‌پرداخته (خرید/هدیه)، حدود ۱/۰ درصد (۳/۶ میلیون عدد) کارت اعتباری بود و تنها حدود ۰/۵ درصد کارت‌های پول الکترونیک بود. بدین ترتیب، تعداد

جدول ۱۶-۵- ترکیب کارت‌های بانکی صادره توسط شبکه بانکی

تغییر سهم (واحد درصد)	سهم (درصد)		رشد (درصد)	تعداد (میلیون)	
	۱۴۰۲	۱۴۰۱		۱۴۰۲	۱۴۰۱
کارت برداشت	۶۴/۲	۶۴/۱	۱/۸	۲۹۰/۸	۲۸۵/۶
کارت اعتباری	۰/۸	۱/۰	-۲۲/۳	۳/۶	۴/۶
کارت‌های پیش‌پرداخته	۳۴/۵	۳۴/۴	۲/۰	۱۵۶/۴	۱۵۳/۳
کارت‌های پول الکترونیک	۰/۵۴	۰/۴۹	۱۱/۸	۲/۵	۲/۲

تراکنش‌های انجام شده از طریق خودپردازها و پایانه‌های فروش در سال مزبور نسبت به سال ۱۴۰۱ به ترتیب معادل ۱/۰ درصد کاهش و ۹/۹ درصد افزایش یافت. همچنین، مبلغ تراکنش‌ها در پایانه‌های مزبور نیز در مقایسه با سال قبل از آن به ترتیب معادل ۱۳/۳ و ۲۶/۴ درصد افزایش داشت. در این سال، تعداد مبادلات انجام شده در پایانه‌های شعب معادل ۵/۳ درصد کاهش و ارزش مبادلات مزبور ۱۱/۴ درصد افزایش یافت. همچنین در سال ۱۴۰۲، تعداد و مبلغ مبادلات انجام شده از طریق «تلفن همراه، تلفن ثابت، کیوسک و اینترنت» به ترتیب با ۳۷/۵ و ۶۱/۵ درصد افزایش همراه شد. در سال مورد بررسی، تعداد کل تراکنش‌های انجام شده به ازای هر کارت ۱۳۵/۳ تراکنش بود که نسبت به سال ۱۴۰۱ (۱۲۲/۶ تراکنش)، معادل ۱۰/۴ درصد افزایش داشت. تعداد

تعداد دستگاه‌های خودپرداز طی سال ۱۴۰۲، با ۰/۱ درصد کاهش به ۵۸۳۸۴ دستگاه رسید. اما تعداد پایانه‌های شعب که برای دریافت یا انتقال الکترونیکی وجه از طریق کارت در داخل شعب بانک‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد، با ۱/۶ درصد افزایش به ۶۵۹۰۰ دستگاه رسید. تعداد پایانه‌های فروش طی این سال، رشد ۶/۲ درصدی را تجربه کرد و به ۸/۶ میلیون دستگاه رسید. در پایان سال ۱۴۰۲، نسبت تعداد کارت‌های صادره به ازای هر دستگاه خودپرداز، پایانه شعب و پایانه فروش به ترتیب ۷۷۶۲، ۶۸۷۷ و ۵۳ کارت بود.

۱۶-۳-۲- گسترش مبادلات الکترونیکی

در سال ۱۴۰۲، تعداد و مبلغ کل مبادلات انجام شده در پایانه‌های الکترونیکی کشور به ترتیب به ۶۱۳۲۷ میلیون تراکنش و ۲۷۷۹۶۱ هزار میلیارد ریال رسید. تعداد

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۴۰۲

مبلغ هر تراکنش انجام شده در خودپردازها، پایانه‌های فروش و پایانه‌های شعب به ترتیب ۹۰۰۷، ۲۲۱۲ و ۱۴۳۷۵۹ هزار ریال بود.

تراکنش‌های انجام شده به ازای هریک از دستگاه‌های خودپرداز، پایانه فروش و پایانه شعب طی این سال به ترتیب ۱۰۱۷۴۴، ۵۲۶۹ و ۳۹۷۰ تراکنش بود. بر این اساس، میانگین

جدول ۱۶-۶- تعداد و مبلغ تراکنش‌های پایانه‌های الکترونیکی کشور

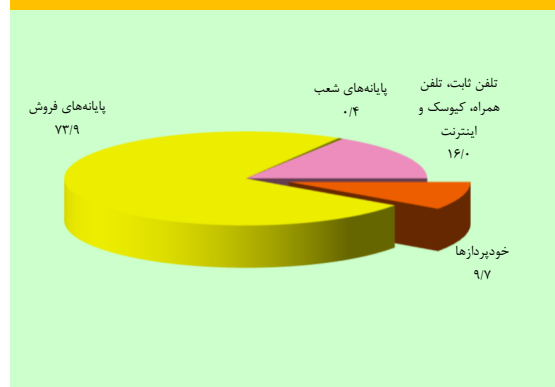
رشد	مبلغ تراکنش‌ها (هزار میلیارد ریال)		رشد	تعداد تراکنش‌ها (میلیون)		
	۱۴۰۲	۱۴۰۱		۱۴۰۲	۱۴۰۱	
(درصد)			(درصد)			
۱۳/۳	۵۳۵۰۶	۴۷۲۳۷	-۱/۰	۵۹۴۰	۵۹۹۸	خودپرداز
۲۶/۴	۱۰۰۲۵۳	۷۹۳۴۵	۹/۹	۴۵۳۱۲	۴۱۲۳۷	پایانه فروش
۱۱/۴	۳۷۶۱۱	۳۳۷۵۴	-۵/۳	۲۶۲	۲۷۶	پایانه شعب
۶۱/۵	۸۶۵۹۱	۵۳۶۲۱	۳۷/۵	۹۸۱۳	۷۱۳۵	تلفن همراه، تلفن ثابت، کیوسک و اینترنت
۲۹/۹	۲۷۷۹۶۱	۲۱۳۹۵۷	۱۲/۲	۶۱۳۲۷	۵۴۶۴۶	کل تراکنش‌ها

در سال مورد بررسی، سهم پایانه‌های شعب از کل تعداد و مبلغ تراکنش‌ها به ترتیب معادل ۰/۴۳ و ۱۳/۵ درصد بود. پایانه‌های شعب عمدتاً برای نقل و انتقال الکترونیکی وجوه از طریق کارت بانکی در میان حساب‌های مختلف هر بانک و نیز انتقال بین‌بانکی وجوه به کار می‌رود. همچنین، سهم «تلفن همراه، تلفن ثابت، کیوسک و اینترنت» از تعداد و مبلغ کل تراکنش‌های الکترونیکی به ترتیب معادل ۱۶/۰ و ۳۱/۲ درصد بود.

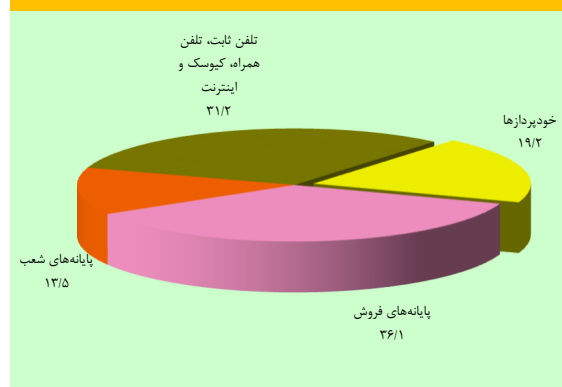
سهم بالایی از تراکنش‌های الکترونیکی در سطح شبکه بانکی کشور، تراکنش‌های بین‌بانکی است که از طریق شبکه مبادلات الکترونیکی بین‌بانکی (شتاب) انجام می‌گیرد. سهم مرکز شتاب از مجموع تعداد و ارزش تراکنش‌های انجام شده در شبکه بانکی طی سال ۱۴۰۲ به ترتیب معادل ۹۷/۸ و ۸۷/۸ درصد بود که نسبت به ارقام مشابه سال ۱۴۰۱ (به ترتیب ۹۷/۶ و ۸۷/۰ درصد) تعداد تراکنش‌ها و ارزش تراکنش‌ها با افزایش اندک همراه بوده است. تعداد تراکنش‌های بین‌بانکی پردازش شده در مرکز شتاب از طریق خودپردازها و پایانه‌های فروش در سال ۱۴۰۲ به ترتیب با ۳/۵ درصد کاهش و ۱۰/۰ درصد افزایش نسبت به پایان سال ۱۴۰۱ به ۴۷۶۹ و ۴۵۳۰۳ میلیون تراکنش رسید. همچنین

در سال ۱۴۰۲، سهم خودپردازها از تعداد و مبلغ کل تراکنش‌های الکترونیکی انجام شده به ترتیب ۹/۷ و ۱۹/۳ درصد و سهم پایانه‌های فروش از تعداد و مبلغ این تراکنش‌ها به ترتیب ۷۳/۹ و ۳۶/۱ درصد بود. در این سال به ترتیب معادل ۱/۶، ۱/۳ و ۰/۰۸ واحد درصد، از سهم تعدادی تراکنش‌های «پایانه‌های فروش»، «خودپردازها» و «پایانه‌های شعب» کاسته و ۲/۹ واحد درصد بر سهم تعداد تراکنش‌های «تلفن همراه، تلفن ثابت، کیوسک و اینترنت» افزوده شد.

نمودار ۱۶-۱- سهم تجهیزات پرداخت از تعداد کل تراکنش‌های الکترونیکی در سال ۱۴۰۲ (درصد)

نمودار ۱۶-۲- سهم تجهیزات پرداخت از مبلغ کل تراکنش‌های الکترونیکی در سال ۱۴۰۲ (درصد)

در این سال، مبلغ تراکنش‌های بین‌بانکی ابزارهای مورد اشاره به ترتیب با ۷/۹ و ۲۶/۴ درصد رشد به ۵۳۵۹۴ و ۱۰۰۲۵۱ هزار میلیارد ریال رسید. در سال مورد بررسی، پایانه‌های فروش بیشترین سهم از تعداد و مبلغ تراکنش‌های بین‌بانکی پردازش شده در مرکز شتاب (به ترتیب ۷۵/۵ و ۴۱/۱ درصد) را به خود اختصاص دادند. تعداد کل تراکنش‌های بین‌بانکی در مرکز شتاب با ۱۲/۴ درصد رشد به ۵۹۹۶۸ میلیون تراکنش و مبلغ این مبادلات نیز با ۳۱/۱ درصد رشد نسبت به سال ۱۴۰۱ به ۲۴۴۱۱۴ هزار میلیارد ریال در سال ۱۴۰۲ رسید.

جدول ۱۶-۷- تعداد و مبلغ تراکنش‌های بین‌بانکی پردازش شده در مرکز شتاب

رشد (درصد)	مبلغ مبادلات (هزار میلیارد ریال)		رشد (درصد)	تعداد تراکنش‌ها (میلیون)		
	۱۴۰۲	۱۴۰۱		۱۴۰۲	۱۴۰۱	
۷/۹	۵۳۵۹۴	۴۹۶۸۹	-۳/۵	۴۷۶۹	۴۹۴۴	خودپردازها
۲۶/۴	۱۰۰۲۵۱	۷۹۳۳۰	۱۰/۰	۴۵۳۰۳	۴۱۱۹۹	پایانه‌های فروش
۵۷/۸	۹۰۲۶۸	۵۷۲۱۲	۳۷/۱	۹۸۹۶	۷۲۱۸	سایر (تلفن ثابت، تلفن همراه، اینترنت، کیوسک و شعبه)
۳۱/۱	۲۴۴۱۱۴	۱۸۶۲۳۱	۱۲/۴	۵۹۹۶۸	۵۳۳۶۲	کل مبادلات شتاب (۱)

۱- ارقام شتاب شامل ارقام سحاب نیز بوده و در آمار کل تراکنش‌های الکترونیکی در شبکه بانکی کشور منظور شده است.

۱۶-۴- نظام تصفیه و تسویه الکترونیکی

۱۶-۴-۱- سحاب

انجام شده در پایانه‌های شعب بانک‌های کشور به ارزش ۳۶۲۰ هزار میلیارد ریال در سال ۱۴۰۲ برای انتقال الکترونیکی وجوه بین بانک‌های مختلف از طریق سحاب بود که تغییرات تعدادی و ارزشی آن نسبت به سال ۱۴۰۱ به ترتیب معادل ۳/۲ درصد کاهش و ۲/۲ درصد افزایش بود. تعداد مبادلات انجام شده با استفاده از «اینترنت و کیوسک» برای انتقال وجه از طریق این سامانه نیز در سال مزبور با ۳۸/۸ درصد افزایش نسبت به سال ۱۴۰۱ به ۴۸۱۶ میلیون مورد به ارزش ۶۱۱۶۸ هزار میلیارد ریال رسید.

سهم خودپردازها، پایانه‌های شعب و «اینترنت و کیوسک» از تعداد کل تراکنش‌های انجام شده از طریق سحاب به ترتیب ۳۱/۹، ۰/۸ و ۶۷/۳ درصد و سهم آنها از مبلغ کل این تراکنش‌ها به ترتیب ۴۴/۲، ۳/۱ و ۵۲/۷ درصد بود.

یکی از خدمات عمده مرکز شتاب، انتقال آنی وجه از طریق سامانه حواله الکترونیکی بین‌بانکی (سحاب) با استفاده از کارت‌های برداشت بانکی است. در سال ۱۴۰۲، تعداد ۷۱۵۸ میلیون فقره انتقال بین‌بانکی وجه به مبلغ ۱۱۶۱۳۸ هزار میلیارد ریال از طریق سامانه سحاب در شبکه بانکی صورت گرفت. در این سال، معادل ۲۲۸۲ میلیون مورد انتقال وجه به ارزش ۵۱۳۵۰ هزار میلیارد ریال در شبکه بانکی از طریق خودپرداز بانک‌های متصل به سامانه حواله الکترونیکی بین‌بانکی (سحاب) صورت گرفت که نسبت به سال ۱۴۰۱ تعداد تراکنش‌ها معادل ۳/۴ درصد کاهش و مبلغ تراکنش‌ها معادل ۸/۰ درصد افزایش نشان می‌دهد. همچنین، معادل ۶۰ میلیون تراکنش

جدول ۱۶-۸- تعداد و مبلغ انتقال بین بانکی وجوه از طریق سحاب

رشد (درصد)	مبلغ مبادلات (هزار میلیارد ریال)		رشد (درصد)	تعداد تراکنشها (میلیون عدد)		
	۱۴۰۲	۱۴۰۱		۱۴۰۲	۱۴۰۱	
۸/۰	۵۱۳۵۰	۴۷۵۳۴	-۳/۴	۲۲۸۲	۲۳۶۲	خودپردازها
۲/۲	۳۶۲۰	۳۵۴۱	-۳/۲	۶۰	۶۲	پایانه های شعب
۵۲/۳	۶۱۱۶۸	۴۰۱۶۰	۳۸/۸	۴۸۱۶	۳۴۶۹	اینترنت و کیوسک
۲۷/۳	۱۱۶۱۳۸	۹۱۲۳۵	۲۱/۵	۷۱۵۸	۵۸۹۳	کل مبادلات سحاب

۱۶-۴-۲- ساتنا

تسویه نتیجه پایاپای سیستمها نیز به ترتیب با ۱/۷ و ۲۹/۱ درصد افزایش به ۲۹۷ هزار تراکنش به مبلغ ۲۸۵۳۳۵ هزار میلیارد ریال رسید. همچنین، تعداد و مبلغ مبادلات بانک به بانک به ترتیب با ۷/۲ درصد افزایش و ۹۲/۴ درصد کاهش به ۳۳۳ هزار تراکنش به ارزش ۴۷۲۸ هزار میلیارد ریال رسید. سهم عمده تعداد و ارزش تراکنشهای سامانه ساتنا در سال ۱۴۰۲ مربوط به مبادلات مشتری به مشتری (به ترتیب معادل ۹۹/۳ و ۵۵/۵ درصد) بود.

در سال ۱۴۰۲، تعداد و ارزش کل مبادلات انجام شده در سامانه تسویه ناخالص آنی (ساتنا) به عنوان زیرساخت اصلی پرداختهای کلان به ترتیب ۲۴/۳ و ۱۶/۵ درصد نسبت به سال ۱۴۰۱ افزایش یافت و به رقم ۸۸/۸ میلیون تراکنش به ارزش ۶۵۱۹۱۰ هزار میلیارد ریال رسید. بر این اساس، تعداد مبادلات مشتری به مشتری با ۲۴/۵ درصد افزایش نسبت به سال قبل از آن به ۸۸/۲ میلیون تراکنش و مبلغ این مبادلات با ۳۱/۱ درصد افزایش به ۳۶۱۸۴۷ هزار میلیارد ریال رسید. تعداد و مبلغ

جدول ۱۶-۹- تعداد و مبلغ مبادلات در سامانه تسویه ناخالص آنی (ساتنا)

رشد (درصد)	مبلغ (هزار میلیارد ریال)		رشد (درصد)	تعداد (هزار)		
	۱۴۰۲	۱۴۰۱		۱۴۰۲	۱۴۰۱	
-۹۲/۴	۴۷۲۸	۶۲۵۱۰	۷/۲	۳۳۳	۳۱۱	بانک به بانک
۳۱/۱	۳۶۱۸۴۷	۲۷۵۹۳۵	۲۴/۵	۸۸۱۶۷	۷۰۸۲۳	مشتری به مشتری
۲۹/۱	۲۸۵۳۳۵	۲۲۱۰۴۶	۱/۷	۲۹۷	۲۹۲	تسویه نتیجه پایاپای سیستمها
۱۶/۵	۶۵۱۹۱۰	۵۵۹۴۹۰	۲۴/۳	۸۸۷۹۷	۷۱۴۲۶	کل مبادلات ساتنا (۱)

۱- این ارقام شامل اسناد پوششی و مبادلات تسویه ای بانک مرکزی نمی باشد.

۱۶-۴-۳- پایا

سحاب برای پوشش انواع انتقال وجه الکترونیکی در کشور فعال شود؛ سامانه های ساتنا و پایا برای انتقال های حساب به حساب و سامانه سحاب برای انتقال های کارت به کارت مورد استفاده قرار می گیرند. براساس ارقام موجود، در سال ۱۴۰۲ تعداد ۶۲۴ میلیون مبادله به مبلغ ۹۴۹۰۵ هزار میلیارد ریال از طریق سامانه پایا در قالب دستور پرداخت واریز مستقیم انجام گرفت که در مقایسه با سال قبل از آن، تعداد این مبادلات با رشد ۲۵/۱ درصدی و ارزش آنها با افزایش ۵۵/۵ درصدی همراه شد. همچنین، تعداد ۲۶۷۲ میلیون تراکنش به ارزش ۱۲۳۱۲۵ هزار میلیارد ریال مربوط به تراکنش های

سامانه پایاپای الکترونیکی (پایا) به عنوان یکی از زیرساخت های مبادلات بین بانکی، دستور پرداخت های متعدد را از جانب بانک مبدا دریافت، پردازش و به بانک مقصد ارسال می نماید. بر این اساس، پس از استقرار کامل شبکه الکترونیکی پرداخت کارتی (شاپرک)، انجام تراکنش های انتقال وجه به حساب پذیرندگان و فروشندگان کالاها و خدمات از طریق سامانه پایا انجام پذیرفت. همچنین، امکان صدور دستور پرداخت واریز مستقیم از طریق این سامانه موجب شده است تا سامانه پایا در کنار دو سامانه ساتنا و

شاپرک در این سامانه تصفیه شد. به این ترتیب، در این سال معادل ۳۲۹۶ میلیون مبادله به ارزش ۲۱۸۰۳۰ هزار میلیارد ریال از طریق سامانه پایا انجام شد که نسبت به سال ۱۴۰۱ به ترتیب ۱۲/۰ و ۴۲/۱ درصد افزایش داشت.

جدول شماره ۱۶-۱۰- تعداد و مبلغ تراکنش‌های پایا

رشد (درصد)	مبلغ (هزار میلیارد ریال)		رشد (درصد)	تعداد (میلیون)		
	۱۴۰۲	۱۴۰۱		۱۴۰۲	۱۴۰۱	
۵۵/۵	۹۴۹۰۵	۶۱۰۲۰	۲۵/۱	۶۲۴	۴۹۹	دستور پرداخت واریز مستقیم
۳۳/۳	۱۲۳۱۲۵	۹۲۳۸۷	۹/۳	۲۶۷۲	۲۴۴۵	شاپرک
۴۲/۱	۲۱۸۰۳۰	۱۵۳۴۰۷	۱۲/۰	۳۲۹۶	۲۹۴۳	جمع تراکنش‌های پایا

۱۶-۴-۴- سیما

در سال ۱۴۰۲، سهم مبادلات با انواع چک از ارزش کل مبادلات در این سال با ۱/۱ واحد درصد کاهش به ۹/۸ درصد و در مقابل، سهم ارزشی کل مبادلات الکترونیکی با همین میزان افزایش (۱/۱ واحد درصد) نسبت به سال قبل از آن به ۹۰/۲ درصد رسید. در ذیل ابزارهای الکترونیکی، ارزش مبادلات انجام شده از طریق «تلفن همراه، تلفن ثابت، کیوسک و اینترنت» در سال ۱۴۰۲ نسبت به سال قبل از آن معادل ۶۱/۵ درصد افزایش یافت که در مقایسه با رشد سایر ابزارهای الکترونیکی دارای بیشترین مقدار بوده است. سهم از ارزش مبادلات انجام شده از این طریق نیز در سال مزبور، معادل ۲/۰ واحد درصد افزایش یافت. ارزش مبادلات انجام شده از طریق پایانه‌های فروش و خودپردازها، به ترتیب با ۲۶/۴ و ۱۳/۳ درصد افزایش و سهم ارزشی این مبادلات نسبت به کل مبادلات به ترتیب با کاهش ۰/۵ و ۱/۱ درصدی مواجه بودند. ارزش مبادلات انجام شده از طریق پایانه‌های شعب نیز ۱۱/۴ درصد رشد نشان داد، در حالی که سهم ارزشی مبادلات انجام شده از طریق پایانه‌های شعب معادل ۰/۸ درصد کاهش یافت.

در ذیل سامانه‌های الکترونیکی، ارزش تراکنش‌های انجام شده در ساتنا (مشتري به مشتري) ۳۱/۱ درصد رشد داشت. سهم ارزشی این تراکنش‌ها از کل مبادلات از ۴۴/۶ درصد در سال ۱۴۰۱ به ۴۴/۴ درصد در سال ۱۴۰۲ کاهش یافت و همچنان

پس از معرفی و انتشار اوراق بهادار الکترونیکی از طریق سامانه تسویه اوراق بهادار الکترونیکی (تابا) در سال ۱۳۸۹، پیاده‌سازی زیرسامانه یکپارچه مرکزی اوراق بهادار (سیما) به منظور تمام‌الکترونیکی شدن انتشار اوراق بهادار برای عموم مشتریان بررسی و امکان‌سنجی و در سال ۱۳۹۱ عملیاتی شد. بر همین اساس، در سال ۱۴۰۲، معادل ۲۷۳/۵ هزار میلیارد ریال اوراق مشارکت توسط ۱۲ شهرداری کشور (شامل شهرداری‌های تهران، مشهد، شیراز، تبریز، کرج، اصفهان، قم، اهواز، کرمانشاه، همدان، بندرعباس و اسلام‌شهر) در سامانه سیما منتشر شد. انتشار این اوراق با عاملیت بانک‌های شهر، کشاورزی و ملی ایران بود.

۱۶-۵- ارزش کل مبادلات

در سال ۱۴۰۲، ارزش اسمی کل مبادلات انجام شده از طریق ابزارها و تجهیزات پرداخت در شبکه بانکی کشور با ۳۱/۷ درصد افزایش نسبت به سال ۱۴۰۱ به رقم ۸۱۴۹۷۹ هزار میلیارد ریال رسید. ارزش واقعی این مبادلات با احتساب افزایش شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی ۱۰/۷ درصد کاهش داشت. حجم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص و ایران‌چک بانک مرکزی به دلیل گردش بدون محدودیت در معاملات نقدی و نامشخص بودن تعداد دفعات گردش در هر سال، در این محاسبات منظور نشده است.

گزارش اقتصادی و ترازنامه سال ۱۴۰۲

همانند سال ۱۴۰۱ دارای بالاترین سهم از ارزش کل مبادلات بود. ارزش مبادلات پایا (دستور پرداخت واریز مستقیم) نیز با ۵۵/۵ درصد افزایش نسبت به سال ۱۴۰۱، سهمی معادل ۱۱/۶ درصد از ارزش کل مبادلات انجام شده در شبکه بانکی را به خود اختصاص داد که نسبت به سال قبل از آن معادل ۱/۸ واحد درصد افزایش داشته است.

جدول ۱۶-۱۱- ارزش کل مبادلات از طریق ابزارها و تجهیزات پرداخت در شبکه بانکی کشور

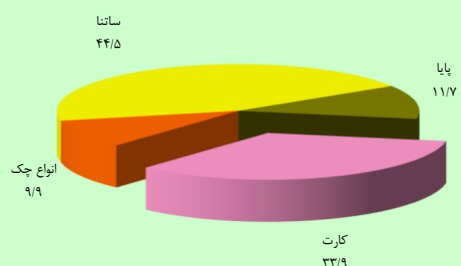
انواع چک (۱)	ارزش (هزار میلیارد ریال)		رشد (درصد)	سهم از رشد (واحد درصد)	سهم از ارزش کل مبادلات (درصد)		تغییر در سهم (واحد درصد)
	۱۴۰۱ ▲	۱۴۰۲			۱۴۰۱	۱۴۰۲	
انواع چک (۱)	۶۸۰۷۵	۸۰۲۶۶	۱۷/۹	۲/۰	۱۱/۰	۹/۸	-۱/۱
ابزارها و سامانه‌های الکترونیکی	۵۵۰۹۱۲	۷۳۴۷۱۳	۳۳/۴	۲۹/۷	۸۹/۰	۹۰/۲	۱/۱
ابزارهای الکترونیکی	۲۱۳۹۵۷	۲۷۷۹۶۱	۲۹/۹	۱۰/۳	۳۴/۶	۳۴/۱	-۰/۵
خودپردازها	۴۷۲۳۷	۵۳۵۰۶	۱۳/۳	۱/۰	۷/۶	۶/۶	-۱/۱
پایانه‌های فروش	۷۹۳۴۵	۱۰۰۲۵۳	۲۶/۴	۳/۴	۱۲/۸	۱۲/۳	-۰/۵
پایانه‌های شعب	۳۳۷۵۴	۳۷۶۱۱	۱۱/۴	۰/۶	۵/۵	۴/۶	-۰/۸
تلفن همراه، تلفن ثابت، کیوسک و اینترنت	۵۳۶۲۱	۸۶۵۹۱	۶۱/۵	۵/۳	۸/۷	۱۰/۶	۲/۰
سامانه‌های الکترونیکی	۳۳۶۹۵۵	۴۵۶۷۵۲	۳۵/۶	۱۹/۴	۵۴/۴	۵۶/۰	۱/۶
ساتنا (مشتری به مشتری)	۲۷۵۹۳۵	۳۶۱۸۴۷	۳۱/۱	۱۳/۹	۴۴/۶	۴۴/۴	-۰/۲
پایا (دستور پرداخت واریز مستقیم)	۶۱۰۲۰	۹۴۹۰۵	۵۵/۵	۵/۵	۹/۹	۱۱/۶	۱/۸
کل مبادلات (اسمی)	۶۱۸۹۸۷	۸۱۴۹۷۹	۳۱/۷	-	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-
کل مبادلات (واقعی) (۲)	۴۰۴۳۰۲	۳۶۰۹۳۰	-۱۰/۷	-	-	-	-

۱- این ارقام تنها شامل مبادلات بین بانک‌های مختلف در اتاق پایاپای اسناد بانکی و سامانه چکاوک بوده و شامل ارقام درون‌بانکی نمی‌شود.
۲- برای محاسبه ارقام واقعی از شاخص قیمت مصرف‌کننده (۱۴۰۰=۱۰۰) استفاده شده است.

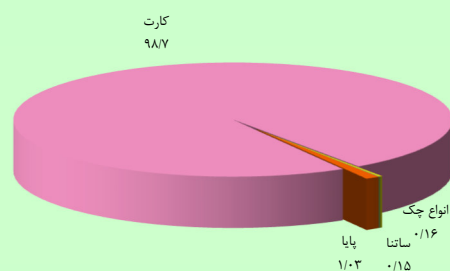
۱۶-۶- سهم ابزارهای پرداخت غیر نقدی

در سال ۱۴۰۲، از تعداد کل تراکنش‌های غیر نقدی، بیشترین تعداد تراکنش متعلق به کارت‌های بانکی با ۹۸/۷ درصد بود. مجموع سهم سامانه‌های پایا، ساتنا و انواع چک از تعداد کل تراکنش‌های غیر نقدی ۱/۳ درصد و به ترتیب معادل ۱/۰، ۰/۲ و ۰/۲ درصد بود. در این سال از مبلغ کل تراکنش‌های غیر نقدی، سامانه ساتنا (مشتری به مشتری) با ۴۴/۵ درصد بیشترین سهم و انواع چک با ۹/۹ درصد کمترین سهم را به خود اختصاص دادند. میانگین مبلغ هر تراکنش ساتنا در سال ۱۴۰۲ معادل ۴۱۰۴/۱ میلیون ریال و میانگین مبلغ هر تراکنش پایا معادل ۱۵۲/۱ میلیون ریال بود. در سال ۱۴۰۲، سهم معاملات کارتی از مبلغ کل تراکنش‌های غیرنقدی نسبت به سال ۱۴۰۱ کاهش یافت و به ۳۳/۹ درصد با میانگین مبلغ هر تراکنش معادل ۴/۶ میلیون ریال رسید. سهم انواع چک از مبلغ کل مبادلات غیر نقدی برابر با ۹/۹ درصد و میانگین مبلغ هر تراکنش از طریق چک برابر با ۸۱۲/۵ میلیون ریال بود. در سال مورد بررسی، در مجموع حدود ۱/۸ واحد درصد از سهم مبلغی مبادلات از طریق کارت، انواع چک و ساتنا کاسته شده و به همین میزان بر سهم مبلغی مبادلات انجام شده از طریق سامانه پایا افزوده شد.

نمودار ۱۶-۴- سهم ابزارهای پرداخت غیر نقدی از مبلغ کل تراکنش‌های غیر نقدی در سال ۱۴۰۲ (درصد)

نمودار ۱۶-۳- سهم ابزارهای پرداخت غیر نقدی از تعداد کل تراکنش‌های غیر نقدی در سال ۱۴۰۲ (درصد)

جدول ۱۶-۱۲- سهم ابزارهای پرداخت غیر نقدی از تعداد و مبلغ کل تراکنش‌های غیر نقدی

	سهم از تعداد (درصد)		سهم از مبلغ (درصد)		متوسط مبلغ هر تراکنش (هزار ریال)	
	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۱	۱۴۰۲	۱۴۰۱	۱۴۰۲
کارت (۱)	۹۸/۸	۹۸/۷	۳۴/۴	۳۳/۹	۳۹۹۹	۴۶۱۶
انواع چک (۲)	۰/۲	۰/۲	۱۱/۰	۹/۹	۷۷۷۳۴۳	۸۱۲۴۸۹
ساتنا (مشتري به مشتري)	۰/۱	۰/۲	۴۴/۷	۴۴/۵	۳۸۹۶۱۱۹	۴۱۰۴۱۲۷
پایا (دستور پرداخت واریز مستقیم)	۰/۹	۱/۰	۹/۹	۱۱/۷	۱۲۲۳۲۰	۱۵۲۰۹۱
مجموع تراکنش‌های غیر نقدی	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۱۱۴۹۶	۱۳۴۱۷

۱- شامل تراکنش‌های مربوط به پایانه‌های فروش، شعب، تلفن همراه، تلفن ثابت، کیوسک، اینترنت و خودپرداز (به غیر از برداشت وجه نقد) است.

۲- تنها مربوط به چک‌های عادی تحویلی به اتاق پایاپای اسناد بانکی و سامانه چکاوک بوده و شامل اسناد درون بانکی نمی‌شود.